

# Källorna till vinsterna i ekonomin

## - Del II -

### Nettoinvesteringarna

av

**Richard Johnsson<sup>1</sup>**

*Hur kommer det sig att företagen generellt kan gå med vinst? Hur kommer det sig att försäljningsintäkterna generellt överstiger kostnader? Vad är källan till vinsterna och därmed den allmänna vinstnivån i ekonomin? I två delar kommer jag att visa att dessa härrör från de så kallade nettokonsumtionen och nettoinvesteringarna. I denna andra del kommer jag visa att nettoinvesteringarnas betydelse för den allmänna vinstnivån i ekonomin som helhet. Med termen nettoinvestering avses skillnaden mellan de produktiva utgifterna och kostnaderna. De två uppsatserna fungerar dessutom som en introduktion till George Reismans Nettokonsumtions- och nettoinvesteringsteori.*

I den första delen såg vi att nettokonsumtion är en aldrig sinande källa till vinst i ekonomin som helhet. I denna del kommer jag att släppa på antagandet om att den totala utgiftsnivån för varor och tjänster är konstant och istället tillåta denna variera (med andra ord släpper vi på antagandet om "invariabla pengar"). Därmed släpper vi även antagandet om att de produktiva utgifterna motsvarar kostnaderna. För att se detta kan vi omgående vända oss till Tabell 1. Den visar utveckling över ett antal år där penningmängden och därmed nivån på de totala utgifterna för varor och tjänster kontinuerligt ökar med tio procent per år. I den andra kolumnen ser vi t ex hur penningmängden (M) ökar från 1000 till 1100 mellan år ett och år två. Som en följd av detta är det rimligt att anta att alla utgifter ökar på motsvarande sätt. Således ser vi att nettokonsumtionen (NK) ökar med tio procent per år. Men även de produktiva utgifterna (B) ökar med tio procent per år. Eftersom kostnaderna (d) för årets produktion uppgår till beloppet av förra årets produktion, dvs KSV för de varor som producerades förra året, kommer kostnaderna att ligga kvar på den ursprungliga nivån både år 1 och år 2 (kom ihåg att vi för enkelhetens skull antog att alla transaktioner skedde under årets första dag).

---

<sup>1</sup>Doktorand i nationalekonomi, Uppsala Universitet. Copyright © 2002 Richard Johnsson. All rights reserved. Författaren nås via [richardbjohnsson@tiscali.se](mailto:richardbjohnsson@tiscali.se). Tabeller mm ur George Reismans *Capitalism* är återgivna med tillstånd från utgivaren, Jameson Books.

I den första delen av Den felande länken (Amagi småskriftserie 2002\_1) visade jag att nettoinvesteringarna är skillnaden mellan de produktiva utgifterna och kostnaderna,  $I=B-d$ . Utifrån det kan vi sluta oss till att det inte blir några nettoinvesteringar under år 1, då de produktiva utgifterna är lika med kostnaderna. Men eftersom den ökade penningmängden gör att de produktiva utgifterna ökar med tio procent år 2, medan kostnaderna är oförändrade, kommer investeringarna (I) att uppgå till 80 år 2.

Tabell 1 - Effekten av en ökande penningmängd och en ökande nivå på de totala utgifterna på de totala vinsterna

År	M	NC	B	d	I	s	p
1	1000	200	800	800	0	1000	200
2	1100	220	880	800	80	1100	300
3	1210	242	968	880	88	1210	330
4	1331	266	1065	968	97	1331	363
5	1464	293	1171	1065	106	1464	399

Vinsten är skillnaden mellan försäljningsintäkterna (s) och kostnaderna (d). Samtidigt kan vi visa att vinsten är lika med nettokonsumtionen plus nettoinvesteringarna<sup>2</sup>. Efter en initial ökning av vinsten år 2 på 50 procent, kommer vinsten i ekonomin som helhet att öka med tio procent. En kontinuerlig ökning i penningmängden med t ex tio procent kommer alltså leda till en kontinuerlig ökning av de totala vinsterna med tio procent. En ökad inflation i penningmängden kommer alltså att initialt öka på vinsterna till en större proportion, för att därefter stabilisera sig på samma ökningstakt som inflationen i penningmängden.

Utifrån detta kan vi även konstatera att nettoinvesteringarna, sett till en längre tidsperiod, uteslutande är en följd av en ökad penningmängd. Utan en ökande penningmängd skulle vi inte se några nettoinvesteringar i ekonomin som helhet. Nu är detta givetvis inte ett argument för att inflatera penningmängden för att få till investeringar, då detta helt avser de nominella nettoinvesteringarna, och inte alls de reala. Kom ihåg att vi i den första delen om källorna till vinsterna visade att nationalinkomsten var helt oberoende av den verkliga produktionsnivån. Tänk även på att detta avser hela ekonomin, inte enskilda företag eller branscher. Det kan

<sup>2</sup> (1) vinsten = försäljningsintäkterna – kostnaderna

(2) vinsten = försäljningsintäkterna – de produktiva utgifterna + de produktiva utgifterna – kostnaderna

(3) försäljningsintäkterna – de produktiva utgifterna = nettokonsumtionen

(4) de produktiva utgifterna – kostnaderna = nettoinvesteringarna

(3) och (4) i (2) ger

(5) vinsten = nettokonsumtionen + nettoinvesteringarna.

mycket väl förekomma nettoinvesteringar i vissa företag och branscher, men då betyder det att motsvarande negativa nivåer förekommer i andra företag eller branscher (om den totala utgiftsnivån för produkter och tjänster är konstant).

Men vad betyder detta för avkastningsgraden? Vi såg i den första delen att under antagandet om invariabla pengar kommer avkastningsgraden vara densamma som nettokonsumtionsgraden. Men nu ökar penningmängden och därmed de totala utgifterna med tio procent per år. Låt oss se i Tabell 2 vad som händer med avkastningsgraden. Vinsten,  $p$  är densamma som i Tabell 1. Det totala kapitalet,  $K$ , är summan av kontanterna,  $M$ , och de kapital- och konsumtionsvaror som finns i företagen vid årets början. År 1 är  $M$  1000 och varorna 800. Avkastningen,  $r$ , blir därför  $200 / 1800 = 11.11$  procent. Därefter sker alltså en ökning i penningmängden med tio procent per år såsom visades i Tabell 1. Förändringarna gör att avkastningen från år 2 och framåt stiger till 15.79 procent. Den tioprocentiga ökningen i penningmängden leder alltså till en ökning av avkastningsgraden med 4.68 procent.

Tabell 2 – Vinst, kapital, och avkastningsgrad vid en ökande penningmängd och utgiftsnivå

År	$p$	$K$	$r$ , %	Ökning $r$ , %
1	200	1800	11.11	-
2	300	1900	15.79	4.68
3	330	2090	15.79	4.68
4	363	2299	15.79	4.68
5	399	2529	15.78	4.67

Det förväntade resultatet är kanske att en tioprocentig ökning av penningmängden och de totala utgifterna för varor och tjänster skulle höja avkastningsgraden med tio procent. Att så inte är fallet i detta exempel beror på att vi antagit att alla pengar spenderas på en och samma dag, den första januari. I själva verket spenderas ju pengar kontinuerligt under året, vilket betyder att en liten mängd pengar spenderas om och om igen. Antagandet om att alla pengar spenderas en dag om året gör att kassan som en andel av de totala tillgångarna kraftigt överskattas. Storleken på kassan eller de likvida medlen utgör i verkligheten endast ett par procent av tillgångarna. Tas detta i beaktning, kommer Tabell 2 istället att anta formen i Tabell 3. Där antas istället att det totala kapitalet utgörs av de varor som finns i företagen vid årets början. Det är detsamma som  $K-M$  i Tabell 2. Om avkastningsgraden beräknas utifrån detta justerade kapital blir  $r$  lika med  $200 / 800 = 25$  procent år 1. Vi ser även att hela den siffran kommer från nettokonsumtionen och ingenting från nettoinvesteringen. Från År 2 och framåt ser vi däremot att när penningmängden och de totala utgifterna ökar med tio procent

ökar avkastningsgraden till 37.5 procent. Denna ökning kommer dels från att nettokonsumtionen ökar med tio procent så att nettokonsumtionsgraden ökar från 25 till 27.5 procent och dels från nettoinvesteringarna ökar från noll till tio procent så att nettoinvesteringsgraden ökar med tio procent. Totalt blir därför ökningen 12.5 procent.

Tabell 3 – Avkastningsgrad utifrån justerad kapitalbas

År	K-M	p	r, %	Ökning r, %	NC	NC/(K-M), %	Ökning NC-grad, %	I	I/(K-M), %	Ökning I-grad, %
1	800	200	25	-	200	25	-	0	0	-
2	800	300	37.5	12.5	220	27.5	2.5	80	10.0	10.0
3	880	330	37.5	12.5	242	27.5	2.5	88	10.0	10.0
4	968	363	37.5	12.5	266	27.5	2.5	97	10.0	10.0
5	1065	399	37.5	12.5	293	27.5	2.5	106	10.0	10.0

Som en sammanfattning på dessa två delar kan vi konstatera att (i) under antagandet om en fast utgiftsnivå för varor och tjänster kommer de totala vinsterna i ekonomin motsvaras av nettokonsumtionen och avkastningsgraden av nettokonsumtionsgraden, samt att (ii) med en ökande penningmängd och därmed en ökande total utgiftsnivå kommer de totala vinsterna i ekonomin motsvaras av nettokonsumtionen plus nettoinvesteringarna och avkastningsgraden approximativt av nettokonsumtionsgraden plus ökningstakten i penningmängden/utgiftsnivån.